

ŠABAN ZAHIROVIĆ
(Mostar)

SIDŽIL MOSTARSKOG KADIJE IZ 1787-88. GODINE

Sidžil općenito, kao kadijski (sudski) protokol, sadrži sva pravna pitanja - sporna i nesporna - koja je kadija kao izvršni organ u osmanskoj državi rješavao i registrovao.

Sidžili pružaju, prije svega, dragocjene podatke o društveno-pravnoj prošlosti kadiluka, o lokalitetima, urbanoj strukturi, rasprostranjenosti i strukturi stanovništva, o njegovim djelatnostima, o aktivnostima pripadnika različitih društvenih slojeva i o njihovim odnosima i statusu.

Zbog načina vođenja, brojnosti i slojevitosti podataka, sidžili spadaju u najvažnije izvore za proučavanje života u prošlosti regija u kojima su nastali.

Tako ovi kadijski protokoli sadrže: sudska upozorenja, kupoprodajne ugovore, nagodbe, ostavinske rasprave, prijepise naredbi viših vlasti, rješenja i razrješenja, potvrde, izjave, registracije vjenčanih i umrlih, primopredaje, svjedočenja, saslušanja, izvještaje, tužbe i uviđaje, popise, naplate poreza i druge isprave.

Orijentalna zbirka Arhiva Hercegovine posjeduje original 12 sidžila mostarskog kadije iz perioda od 1787-1909. godine, dok je u fragmentima sačuvan blagajski sidžil iz 1697. do 1779. godine.

U ovoj zbirci se čuvaju i kopije više sidžila blagajskog kadije, te po jedan sidžil kadija iz Trebinja, Ljubinja, Nevesinja, Cernice (Gacko), Ljubuškog, Prozora, Konjica i Duvna.

U tabelarnom pregledu dati su podaci o 12 knjiga mostarskih sidžila, preuzetih od Arhiva Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, sa oznakom signature, brojem listova i godinama u kojima su vođeni.

R b.	OZ/DK	Br. listova	Godine
1.	1400	37	1202-1203 (1787-1788)
2.	1401	29	1238-1240 (1822-1824)
3.	1402	24	1250-1254 (1834-1838)
4.	1403	22	1254-1256 (1838-1840)
5.	1404	24	1260-1268 (1844-1851)
6.	1405	77	1274-1279 (1857-1862)
7.	1406	350	1283-1284 (1866-1867)
8.	1407	124	1288-1290 (1871-1873)
9.	1408	112	1288-1297 (1871-1879)
10.	1409	73	1290-1294 (1873-1877)
11.	1410	157	1289-1290 (1872-1873)
12.	1411	281	1323-1327 (1905-1909)

Knjige protokola su uobičajene veličine i dobro su očuvane.

Najstariji sidžil u ovoj zbirci potiče iz 1787-1788. godine, ima ukupno 37 lista. Njegov sadržaj, predstavljen u vidu kratkih regesta, ukazuje na raznovrsnost pitanja koja se postavljaju pred mostarskog kadiju tog vremena.

Na prvoj korici ovog sidžila nalazi se spisak vojnika (nefer) iz 12 mostarskih mahala.

List 1a i 1b:

- Bujruldiya bosanskog valije Sivri Selim-paše mostarskom kadiji da za 1787. godinu prikupi ljetnji "taksit";
- Spisak 62 sela mostarskog kadiluka s naznakom koliko je koje dužno dati na ime "taksita".

List 2a i 2b:

- Spisak kasapa (mesara) u Mostaru iz 1787. godine;
- Tužba mostarskom kadiji Ahmedu za počinjenu štetu u Željuši.

List 3a i 3b:

- Ferman od 14. safera 1202 (1787) godine;
- Spisak nekih porodica u Mostaru.

List 4a i 4b:

- Ferman od 7. džumade-1-uhra 1197 (1782) godine da se niko ne miješa u poslove tekije u Kiršehiru i poslove njenog šejha hafiz-Muhameda;

- Bujrukdija bosanskog kajmekama hadži-Mehmeda od 16. muharema 1202 (1787) godine mostarskom kadiji da pronade ubojicu koji je u Rakitnu ubio Bišćevića.

List 5a i 5b:

- Frane i Martin Pehar iz Ograđenika počinili štetu Salih-baši;
- Za Mihajla Golića i brata mu Jovana jamči Salih Salčin;
- Upisi šest vjenčanja;
- Bujrukdija bosanskog valije Selim-paše od 11. zulkadeta 1202 (1787) godine da se uhvate i kazne svi koji čine nasilje.

List 6a i 6b:

- Ferman od početka zulkadeta 1201 (1786) godine sa pozivom u rat protiv Rusije (Mosko);
- Bujrukdija bosanskog valije mostarskom kadiji o postavljenju Mustafa-paše za muteselima Hercegovine, 22. muharema 1202 (1787) godine.

List 7a i 7b:

- Bujrukdija bosanskog valije Ebu Bekir-paše mostarskom i blagajskom kadiji da pretjeraju robu u Novi;
- Ferman od 19. džumade-l-ula 1202 (1787) godine, sa pozivom u rat protiv Austrijanaca (Nemče) koji su prekršili ugovor o primirju.

List 8a i 8b:

- Bujrukdija upućena mostarskom kadiji da pruži pomoć Novom i Ostrošcu protiv Austrijanaca koji su prekršili ugovor o primirju.

List 9a i 9b:

- Ferman od 13. zulkadeta 1202 (1787) godine kojim je Hercegovina priključena bosanskom ejaletu, a Ebu Bekir-paša postavljen za bosanskog valiju.

List 10a i 10b:

- Bujrukdija bosanskog valije Ebu Bekir-paše kadijama Hercegovine od 21. džumade-l-ula 1202 (1787) da pošalju pomoć Novom, Krupi i Ostrošcu;
- Ferman od 1. džumade-l-ula 1202 (1787) godine sa pozivom kapetanima u Bosni da pođu s vojskom u rat protiv Rusije.

List 11a i 11b:

- Bujrukdija mostarskom, stolačkom i blagajskom kadiji da pošalje vojsku u Novi;

- Ibrahim, mustahfiz blagajske tvrđave, uživa timar od 1400 akči u Donjim Zijepljima.

List 12a i 12b:

- Upis tri vjenčanja;
- Bosanski valija naređuje mostarskom kadiji da pod komandom Ali-bega Ljubovića pošalje pomoć Petrovcu;
- Ferman od polovine džumade-1-ula 1202 (1787) godine sa pozivom u rat protiv Austrije.

List 13a i 13b:

- Ferman od polovine džumade-1-ula 1202 (1787) godine sa pozivom u rat protiv Rusije.

List 14a i 14b:

- Upis deset vjenčanja;
- U mjesecu rebiu-1-uhra 1202 (1787) umro je mostarski kadija Osman Duadžić i na njegovo mjesto postavljen je ljubuški kadija Ahmed-efendija.

List 15a i 15b:

- Upis deset vjenčanja;
- Bujrukdija bosanskog valije od 1202 (1787) godine kadijama Hercegovine da pošalju pomoć za rat protiv Austrije i da pošalju vojsku u Ostrožac.

List 16a i 16b:

- Bujrukdija iz 1202 (1787) mostarskom kadiji da pošalje pomoć Gradačcu, Brčkom i Derventi;
- Mahmud, mujezin sultan Sulejmanove džamije u tvrđavi u Mostaru će za vršenje ove dužnosti uzimati 1400 akči u Hrasnu. Do smrti je ovu dužnost vršio otac mu Mehmed.

List 17a i 17b:

- Bujrukdija od 4. ramazana 1202. godine da Mostar i drugi hercegovački kadiluci pošalju vojsku u Livno i Gradišku;
- Mostarski kadiluk treba dati 150 konja za pregon dvopeka sa dubrovačke skele.

List 18a i 18b:

- Ferman iz 1202. godine sa pozivom u rat protiv Rusije i Austrije;
- Bujrukdija o pronalaženju ubojice Mustafe u Studencima;

- Bujruldiya o ubiranju "taksita";
- Bujruldiya o postavljanju nekog Smaila za ajana u Mostaru;
- Bujruldiya o slanju "nefera" u bosansku ordiju.

List 19a i 19b:

- Bujruldiya o slanju hrane za bosansku ordiju;
- Bujruldiya o slanju pomoći Dubici iz mostarskog kadiluka, 30 nefera.

List 20a i 20b:

- Bujruldiya o hitnom slanju pomoći Dubici;
- Registracija 9 vjenčanja.

List 21a i 21b:

- Bujruldiya da se pošalje vojska u Novi;
- Bujruldiya da se pošalje 11 tovarnih konja u bosansku ordiju;
- Bujruldiya da se pošalje određena količina mesa;
- Bujruldiya da se pošalje 350 tovarnih konja na kojima će se do tvrđave u Travniku pretjerati hrana.

List 22a i 22b:

- Bujruldiya da se prikupi zimski "taksit".

List 23a i 23b:

- Spisak 69 sela mostarskog kadiluka i posebno nemuslimani lijeve i desne strane u Mostaru;
- Bujruldimama o prikupljanju "taksita".

List 24a i 24b:

- Spisak 62 sela mostarskog kadiluka.

List 25a i 25b:

- Bujruldiya da se iz stolačke tvrđave pretjera 2600 komada metaka i barut u tvrđavu Ostrožac, a konje će dati: Stolac, Ljubinje, Gacko, Trebinje i Nikšić.

List 26a i 26b:

- Ferman kadijama da pretjeraju barut i drugi ratni materijal iz Dubrovnika u bosanske tvrđave.

List 27a i 27b:

- Ferman da se pretjera barut i oružje iz Dubrovnika koji je lađom dovezen na skelu;
- Ferman da se dobro čuvaju sve tvrđave u Bosni.

List 28a i 28b:

- Spisak rashoda za opravke tvrđave;
- Troškovi mehceme koje treba uzeti iz "taksita" - 2531 groš, sa pečatom kadije Ahmeda.

List 29a i 29b:

- Spisak 62 sela mostarskog kadiluka i posebno hrišćani desne i lijeve obale (u Mostaru);
- Upis jedanaest vjenčanja.

List 30a i 30b:

- Bujruldiya da se opravi "džebhana" u tvrđavi u Mostaru;
- Bujruldiya da se zabrani pregon i prodaja hrane u "dari harb";
- Ferman sa pozivom u rat protiv Austrije;
- Ferman da se pošalje vojska u Dubicu.

List 31a i 31b:

- Ferman da bosanska ordija pretjera pšenicu iz Dubrovnika i da upokori odmetnike u tvrđavi Vidin, gdje se od carske vlasti odmetnuo Osman Basbanoglu;
- Bujruldiya da se odredi potreban broj konja za pregon hrane iz Dubrovnika;
- Bujruldiya da se Ibrahim-aga postavlja za serdara u Mostaru.

List 32a i 32b:

- Ferman da se upokore odmetnici Osmana Basbanoglu;
- Bujruldiya da se Sulejman postavlja za kajmekama Bosne.

List 33a i 33b:

- Dva vjenčanja;
- Bujruldiya da se pošalje vojska protiv Osmana Basbanoglua iz Vidina.

List 34a i 34b:

- Devet vjenčanja;

- Bujrulđija da se prikupi "taksit";
- Bujrulđija da se Mehmed-efendija postavlja za serdara u Mostaru.

List 35a i 35b:

- Ferman da se uhvati Mahmud-paša, odmetnik iz Skadra;
- Bujrulđija kojim se bosanski serdar Sulejman-efendija postavlja za kajmekama.

List 36a i 36b:

- Tri fetve sejjid Mehmed Arifa;
- Ferman u kojem se navodi da se Osman Basbanoglu odmetnuo od carske vlasti;
- Bujrulđija kojom se Sulejman-efendija, hazine defterdar, postavlja za kajmekama i naređuje mu se da tu dužnost savjesno vrši.

Zbog obima građe i podataka u ovom sidžilu i drugih 11 knjiga, oni predstavljaju zanimljiv i nezaobilazan izvor za proučavanje prošlosti Mostara.

SIDŽIL MOSTARSKOG KADIJE IZ 1787-88. GODINE

R e z i m e

U prilogu je u kratkim crtama predstavljen sidžil - kadijski protokol, kao jedan od važnih izvora za proučavanje života u prošlosti regije u kojoj je nastao.

U tabelarnom pregledu dati su podaci o 12 knjiga mostarskih sidžila koji se čuvaju u Orijentalnoj zbirci Arhiva Hercegovine u Mostaru, sa oznakom signature, brojem listova i godinama u kojima su vođeni.

Kratkim registama predstavljen je sadržaj najstarijeg sidžila iz ove zbirke iz 1787-88. godine. Podaci koje sadrži ovaj i ostali sačuvani sidžili predstavljaju nezaobilazan izvor za proučavanje prošlosti Mostara.

SIGIL OF THE MOSTAR QADI FROM 1787-88

S u m m a r y

The contribution presents in brief outline the sigil-qadi's protocol, as an important source for studying the life in the past of the region where it was created. In the tabular survey given are the data on 12 books of the Mostar sigils kept in the Oriental Collection of Herzegovina Archives in Mostar, including call numbers, sheet numbers and the years they had been kept for. Short registers present the contents of the oldest sigil from this Collection from 1787-88. The data contained in this and in the other preserved sigils are an unavoidable source for studying the past of Mostar.